MEMO

BESTEMD VOOR: : Gemeenteraad
DATUM : 21 oktober 2025
ONDERWERP : Ruimtelijke aanvaardbaarheid woningbouwontwikkeling nabij geitenhouderij
VAN : College van burgemeester en wethouders

1. Aanleiding

a. Vragen tijdens commissievergadering gezondheidsrisico's nabijgelegen geitenhouderij

Op 6 oktober jl. heeft de raadscommissie in haar commissievergadering het bestemmingsplan 'Oosterdorpsstraat 174 Hoevelaken' besproken ter voorbereiding op de mogelijke vaststelling ervan op 30 oktober aanstaande. Tijdens deze vergadering heeft de raadscommissie naar voren gebracht dat omwonenden van een geitenhouderij een verhoogd risico lopen op longontsteking, welk risico zich met name voordoet bij kwetsbare ouderen en jonge kinderen. De commissie wijst op de relevantie hiervan voor de mogelijke vaststelling van het bestemmingsplan 'Oosterdorpsstraat 174 Hoevelaken'. Ze verwijst hierbij naar de aanwezigheid van een geitenhouderij aan de Platanenstraat in Zwartebroek, die onlangs een vergunning zou hebben verkregen om het veebestand uit te breiden met 2000 geiten.

b. Noodzaak tot afweging aanvaardbaarheid nieuwe woonfunctie nabij geitenhouderij

Het bestemmingsplan 'Oosterdorpsstraat 174 Hoevelaken' biedt het juridisch-planologisch kader voor de realisering van een landgoed met een woon(zorg)functie met 48 onzelfstandige wooneenheden met 24-uurszorg voor mensen met dementie en 29 reguliere seniorenappartementen met bijbehorende gemeenschappelijke ontmoetingsruimte. Op circa 790 meter afstand van deze ontwikkellocatie bevindt zich echter een geitenhouderij. De raadscommissie geeft aan een afweging te missen over de wijze waarop wordt omgegaan met dit verhoogde risico op longklachten. Ze wijst hierbij op de brief d.d. 7 maart 2025 van de ministers Wiersma en Agema aan de Eerste kamer over het 'Eindrapport Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (VGO-III)'.

c. Inhoud voorliggend document

In voorliggend document wordt hieronder als eerste ingegaan op het feit dat de door de raadscommissie gemiste afweging inderdaad had moeten plaatsvinden. Daarna komt voor een beter begrip van de problematiek enige achtergrondinformatie aan bod. Hierbij gaat het om de inhoud van de brief van de ministers Wiersma en Agema, om de inmiddels uitgebrachte gezondheidsadviezen en om de juridische lijn, die uit actuele jurisprudentie naar voren komt. Daarna volgt een overzicht van de door andere gemeentes en door provincies gehanteerde relevante ruimtelijke afwegingen. Vervolgens wordt ingegaan op de bestaande situatie ter plaatse van de betreffende geitenhouderij en zijn omgeving en komt de inhoud van het uitgebrachte GGD-advies aan bod. Tot slot wordt beargumenteerd waarom de realisering van het woonzorglandgoed als ruimtelijk aanvaardbaar kan worden beschouwd.

2. Te maken afweging over ruimtelijke aanvaardbaarheid nieuwe gevoelige functie

Het college van B&W stelt het op prijs dat de raadscommissie vragen heeft gesteld over de relatie tussen de aanwezigheid van een geitenhouderij en de mogelijke realisering van een woonzorglandgoed op circa 790 meter afstand daarvan. Het college is van mening dat er inderdaad een afweging had moeten plaatsvinden over de ruimtelijke aanvaardbaarheid van de realisering van 48 onzelfstandige wooneenheden met 24-uurszorg voor mensen met dementie en 29 reguliere seniorenappartementen binnen een afstand van 2 kilometer van een bestaande geitenhouderij. Deze afweging heeft bij de voorbereiding van het bestemmingsplan ten onrechte niet plaatsgevonden. Redenen dat de relatie tussen de

aanwezigheid van de geitenhouderij aan de Platanenstraat en de planning van gevoelige functies aan de aandacht zijn ontsnapt, zijn de ligging van de geitenhouderij in een andere gemeente en het feit dat dit ook niet eerder een rol heeft gespeeld bij de voorbereiding en vaststelling van andere ruimtelijke beleidsdocumenten. In voorliggend document is de betreffende ruimtelijke afweging opgenomen.

3. Plaatsgevonden onderzoeken en uitgebrachte adviezen

De commissie Veehouderij en gezondheid van de Gezondheidsraad publiceerde op 3 juli 2025 een advies aan de ministeries van VWS en LVVN over het risico op longontstekingen bij omwonenden van geitenhouderijen. Advocatenkantoor Hys &Co. Advocaten B.V. schrijft dat het betreffende advies voortbouwt op een eerder onderzoek van de Gezondheidsraad in 2018. In dat onderzoek werden al aanwijzingen gevonden voor een oorzakelijk verband tussen wonen in de nabijheid van geitenhouderijen en longontstekingen. Destijds werd gewezen op een beperkte gegevensbasis. In de tussentijd heeft het RIVM drie onderzoeken verricht voor het programma 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden' (ook wel: de VGO-onderzoeken). Over het meest recente onderzoek (VGO-III) is in februari 2025 een eindrapport gepubliceerd. Hierover gaat voornoemde brief van de ministers Wiersma en Agema.

a. Hoofdpunten inhoud brief ministers Wiersma en Agema

De brief informeert het parlement over de resultaten van het VGO-III onderzoek naar de relatie tussen veehouderijen (met name geitenhouderijen) en longontstekingen bij omwonenden. Het onderzoek is uitgevoerd door het RIVM, UU-IRAS, NIVEL en WUR. In de brief komt de volgende informatie aan bod:

- ✓ De *aanleiding* voor het onderzoek VGO-III vormden eerdere studies, die een verhoogd risico toonden op longontsteking bij mensen die binnen 2 kilometer van geitenhouderijen wonen. Daarom hebben provincies, waaronder Gelderland, uit voorzorg een moratorium ingesteld op de uitbreiding, nieuwbouw of vestiging van geitenhouderijen.

- ✓ *Doelen* van dit onderzoek VGO-III waren:
  - het bevestigen van het verband tussen een longontsteking en de nabijheid van geitenhouderijen.
  - het onderzoeken van de mogelijke oorzaak van deze longontstekingen.

- ✓ De *belangrijkste bevindingen* van het onderzoek VGO-III zijn:
  - het in meerdere provincies bestaan van een *consistent verhoogd risico* op longontsteking bij mensen die binnen 2 kilometer van geitenhouderijen wonen.
  - het bestaan van een verband tussen de aanwezigheid van geitenhouderijen en het zich voordoen van longontstekingen bij omwonenden is *jaarrond aanwezig* (dus niet seizoensgebonden).
  - het *niet* kunnen duiden *van een directe oorzaak*. Uit het onderzoek komt wel een overzicht naar voren van 23 mogelijke bacteriën die in de omgeving van geitenhouderijen en bij patiënten zijn aangetroffen.
  - de constatering dat het onwaarschijnlijk is dat virussen, schimmels of fijnstof oorzaken vormen van de gezondheidsklachten van omwonenden.

- ✓ Uit het VGO-III onderzoek komen de volgende *gezondheidseffecten* naar voren:
  - naar schatting is sprake van *1200–6600 extra longontstekingen per jaar* bij 1,5 miljoen omwonenden.
  - het voorgaande leidt tot ongeveer *100–600 extra ziekenhuisopnames* en *20–100 extra sterfgevallen* per jaar.

De ministers geven aan dat ze voor het bepalen van een vervolgaanpak een verdere duiding nodig hebben van het gezondheidseffect en dat ze daarom de Gezondheidsraad om nader advies vragen.

b. Inhoud advies Gezondheidsraad d.d. 3 juli 2025

In het hierboven genoemde advies van 3 juli jl. stelt de Gezondheidsraadcommissie Veehouderij en gezondheid nu dat er *waarschijnlijk* een oorzakelijk verband bestaat tussen het wonen nabij een geitenhouderij en het oplopen van longontstekingen. In haar advies van 3 juli schrijft de Gezondheidsraad onder meer het volgende:

"Uit onderzoek binnen het programma Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (VGO) komt naar voren dat mensen die in de buurt wonen van geitenhouderijen vaker longontsteking krijgen. In 2018 concludeerde de Gezondheidsraad dat er aanwijzingen waren voor een oorzakelijk verband, maar dat meer onderzoek nodig was.

De commissie komt tot de conclusie dat de bewijskracht voor een oorzakelijk verband sterker is dan in 2018, en concludeert nu dat het verband tussen wonen in de nabijheid van geitenhouderijen en longontstekingen waarschijnlijk oorzakelijk is. Ook heeft de commissie zich gebogen over mogelijke biologische werkingsmechanismen."

Verder schrijft de Gezondheidsraad(commissie): "Een waarschijnlijk oorzakelijk verband vormt voldoende aanleiding om op basis van het *voorzorgsbeginsel* maatregelen te nemen om de gezondheidsrisico's voor omwonenden van geitenhouderijen te beperken. Om te bepalen welk type maatregelen passend en effectief kan zijn, zal de commissie in het tweede deeladvies dieper ingaan op de aard en ernst van de gezondheidsrisico's."

4. Juridische lijn: geen blokkade, wel motiveren, voorzorgsbeginsel is relevant

a. Beleidsvrijheid bevoegde gezagen voor opleggen beperkingen aan ruimtelijke activiteiten

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft zich de afgelopen jaren meermalen uitgesproken over het vraagstuk. Daarbij is bevestigd dat provincies en gemeenten beleidsvrijheid hebben om uit voorzorg beperkingen op te leggen aan geitenhouderijen. Op basis van het voorzorgsbeginsel heeft een negental provincies, waaronder Gelderland, een 'geitenstop' ingevoerd, waarmee de uitbreiding of vestiging van geitenhouderijen planologisch wordt beperkt.

Andersom is het relevant dat een geitenhouderij in de omgeving van een ontwikkellocatie effect kan hebben op de planologische haalbaarheid van een nieuwe ontwikkeling. Dit geldt met name voor woningbouw maar ook voor andere ontwikkelingen waar gedurende een groot deel van de dag mensen aanwezig zijn (denk bijvoorbeeld aan scholen, zorginstellingen of een kinderdagverblijf). Hierover gaat het in de onderhavige situatie.

b. Actuele jurisprudentie

Uit actuele jurisprudentie komt naar voren dat zowel rechters als gemeenten het verhoogde gezondheidsrisico van gevoelige functies nabij geitenhouderijen erkennen (ook zonder sluitend wetenschappelijk bewijs). Ook bestaat er juridisch draagvlak voor het beperken van geitenhouderijen nabij gevoelige functies en andersom. Daarnaast speelt het voorzorgsbeginsel een centrale rol in gerechtelijke uitspraken en beleid. Het voorzorgsbeginsel houdt in dat een bevoegd gezag terughoudend is met woningbouw en andere gevoelige functies (zoals kinderdagverblijven) nabij geitenhouderijen en andersom. Bevoegde gezagen hebben beleidsvrijheid, maar dienen bij hun besluitvorming wel goed te motiveren waarom ze een bepaalde afstand tussen gevoelige functies en een geitenhouderij aanvaardbaar vinden of niet. Uiteraard is het voor het maken van een goede afweging ook relevant dat geitenhouderijen zich houden aan een vigerende vergunning.

5. Belangrijke door gemeenten en provincies gehanteerde afwegingen

a. Gezondheidsrisico's als belangrijkste afwegingsfactor

Gemeenten en provincies blijken bij het al dan niet toestaan van gevoelige functies en geitenhouderijen in elkaars nabijheid *gezondheidsrisico's als centrale afwegingsfactor* hanteren. Uit het VGO-III onderzoek van het RIVM blijkt een verhoogd risico op longontsteking bij mensen die binnen 2 kilometer van een geitenhouderij wonen. *Dit risico is het hoogst binnen 500 meter*. Gemeenten en provincies gebruiken de hen ter beschikking staande gegevens over gezondheidsrisico's om *afstandsnormen* te hanteren in hun ruimtelijke afwegingen.

b. Zwaarwegend maatschappelijk belang om te voorzien in woningbehoefte

Gemeenten staan regelmatig toch woningbouw toe binnen 2 kilometer, vooral bij grote woningnood. Voorbeelden van deze gemeenten, die hiervan ook expliciet melding maken, zijn Oss (477 woningen), Tilburg (238 woningen), Breda (580 woningen), Bernheze en gemeente Maasdriel (beiden onbekend aantal woningen). Ze staan woningbouw dan toe met een:

- zorgvuldige belangenafweging;
- advies van de GGD;
- actieve informatievoorziening aan toekomstige bewoners.

Het verhoogd risico op longontsteking vanwege de geitenhouderijen is een restrisico dat voornoemde gemeenten en andere Noord-Brabantse gemeenten accepteren wanneer sprake is van een ander (maatschappelijk) zwaarder wegende belang, zoals woningbouw. Deze gemeenten wijzen erop dat het realiseren van voldoende woningen en gedifferentieerde woonmilieus onder druk komt te staan en dat kosten oplopen (sociale en economische factoren spelen een belangrijke rol).

De gemeente Breda schrijft in haar beleid expliciet dat ze behalve naar de milieu-gerelateerde gezondheidsrisico's ook kijkt naar het voorkómen van hittestress op een bepaalde ontwikkelingslocatie en naar de bewegingsvriendelijkheid, het groen en de sociale veiligheid ter plaatse. Voldoende positieve elementen op het gebied van gezondheid zijn volgens gemeente Breda van belang om het negatieve element op één specifiek onderdeel, zoals het risico op longontsteking in de nabijheid van geitenhouderijen, alsnog aanvaardbaar te achten.

De provincie Gelderland heeft aangegeven onder meer te kunnen instemmen met de realisering van een kleinschalig medisch centrum en met de realisering van een dubbel woonhuis met 48 onzelfstandige wooneenheden met 24-uurszorg voor mensen met dementie in het dorp Rossum van de gemeente Maasdriel. De provincie geeft aan dat het advies van de GGD (binnen 500 meter geen nieuwe woningen) is meegenomen. Echter, vanuit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening en het afwegen van de verschillende belangen heeft de provincie gemeend het belang voor deze woningbouwontwikkeling zwaarder te wegen. Vanwege de aanwezigheid van een geitenhouderij op *minder* dan 500 m afstand, dient de ontwikkelaar de toekomstige bewoners wel actief te informeren over gezondheidsrisico's.

Bij een actieve informatievoorziening (door gemeente, ontwikkelaars, makelaars en beheerders van voorzieningen) kunnen nieuwe bewoners en gebruikers van voorzieningen zelf het risico op een longontsteking door de nabijheid van een geitenhouderij afwegen. De ontwikkelaars/makelaars dienen hun kopers te informeren over de aanwezigheid van geitenhouderijen en mogelijke risico's voor de gezondheid. De gemeente kan ontwikkelaars en makelaars vragen om bewijzen dat ze hun potentiële kopers en huurders actief informeren. Bij het na meerdere (dringende) verzoeken uitblijven van die bewijzen, kan de

gemeente zelf overgaan op actieve informatievoorziening via haar website en via plaatselijke dagbladen.

c. *Extra bescherming voor kwetsbare groepen*
Gemeenten hanteren bij het toestaan van gevoelige bestemmingen binnen 2 kilometer van een geitenhouderij wel verschillende criteria ten aanzien van kwetsbare groepen:
- voorzieningen voor kinderen en ouderen worden strenger beoordeeld dan reguliere woningbouw.
- gemeenten hanteren vaak een verbod op de vestiging van dergelijke gevoelige voorzieningen binnen 500 meter van een geitenhouderij en een beperking op de vestiging van deze voorzieningen tussen 500 meter en 2 kilometer van een geitenhouderij.

6. Bestaande situatie geitenhouderij en omliggende functies

a. Geitenhouderij aan Platanenstraat 92 Zwartebroek
Aan de Platanenstraat 92 in Zwartebroek bevindt zich op circa 790 meter (791,65 meter) afstand van de ontwikkellocatie een veehouderij. De veebezetting hiervan bestaat uit 123 melkkoeien, 78 stuks vrouwelijk jongvee en 1150 volwassen melkgeiten. Er is *geen* vergunning verleend om het bedrijf uit te breiden. De provincie Gelderland staat een dergelijke uitbreiding ook niet toe. Het is onduidelijk op basis waarvan de indruk bestaat dat het bedrijf onlangs een vergunning heeft verkregen om het veebestand uit te breiden met 2000 geiten. De Omgevingsdienst de Vallei geeft aan dat die informatie onjuist is.

Op de gronden gelegen tussen de geitenhouderij en de nieuwe woonfunctie bevinden zich enige bomenrijen dwars op en langs de Oosterdorpsstraat en er is hier (onder meer) een nieuwe bomenrij voorzien in het landschappelijk inpassingsplan van het bestemmingsplan. De overwegende windrichting in het gebied is zuidwestelijk (de wind komt uit het zuidwesten).

b. In de nabijheid van de geitenhouderij gelegen (gevoelige) functies
Voor het grondgebied van de gemeente Nijkerk geldt dat de hele ontwikkellocatie van de nieuwe wijk Klaarwater binnen 1,25 kilometer van de geitenhouderij ligt. Hier wordt met name reguliere woningbouw mogelijk gemaakt.

Op het grondgebied van de gemeente Barneveld ligt binnen een straal van 2 kilometer van de betreffende geitenhouderij een drietal voorzieningen voor *kwetsbare groepen* voor wat betreft het risico op longontsteking. Het gaat hierbij om:
- ✓ het Christelijk kindercentrum Terbroek. Dit is een kleinschalige kinderopvang met circa 40 kinderen tot de leeftijd van 4 jaar. Deze bevindt zich op een afstand van *470 meter* van de geitenhouderij;
- ✓ het Kindcentrum Het Anker. Dit is een basisschool met ongeveer 110 leerlingen op een afstand van circa *980 meter* van de geitenhouderij;
- ✓ het Gezondsheidscentrum en wooncentrum Nieuw Eendracht met daarin 44 appartementen als onderdeel van een woonzorgcentrum en 10 zorgstudio's. Deze liggen op een afstand van circa *1 kilometer* + *50 meter*.

Uit het bovenstaande blijkt dat de gemeente Barneveld, waartoe het dorp Zwartebroek behoort, de ligging van de geitenhouderij in de nabijheid van de gevoelige functies niet als absoluut criterium hanteert bij haar afweging over de ruimtelijke aanvaardbaarheid van deze situatie.

7. Inhoud GGD-advies
De GGD hanteert in het kader van het voorzorgsbeginsel als algemene lijn om geen nieuwe gevoelige functies te realiseren binnen 2 kilometer van geitenhouderijen en geen uitbreiding van geitenhouderijen toe te staan nabij bestaande gevoelige functies. Op 16 oktober jl. heeft

de GGD advies uitgebracht over deze specifieke casus. Hierin staat onder meer het volgende: “De GGD adviseert uit voorzorg om terughoudend te zijn met de bouw van nieuwe woningen in de (directe) nabijheid van geitenhouderijen. Mensen die in de buurt van een geitenhouderij wonen, hebben meer kans op longontsteking dan gemiddeld. Het risico op longontsteking neemt af naarmate de afstand groter is. Tot op een afstand van 500 meter bestaat een sterk verhoogd risico op longontsteking, namelijk circa 70%. Het plangebied ligt op een afstand van ongeveer 760 meter van de dichtstbijzijnde geitenhouderij met dus een verhoogd gezondheidsrisico”.

De GGD duidt deze specifieke situatie als volgt: “Het plan voorziet in huisvestiging van senioren. Deze groep is extra kwetsbaar voor longontstekingen. Echter spelen op deze locatie geen andere milieuthema’s die een negatief effect hebben op de gezondheid. Tevens gaat het hier om een groene en rustige omgeving wat juist gunstig is voor de gezondheid. Deze aspecten kunnen ook meegewogen worden in de belangenafweging”.

8. Relevante afwegingen vaststelling bestemmingsplan ‘Oosterdorpsstraat 174 Hoevelaken

Onze gemeente dient de lijn uit het VGO-III (onderzoek) te volgen. Daarom had ze al in een eerder stadium een afweging moeten maken over de planologische aanvaardbaarheid van de realisering van een landgoed met een woonzorgfunctie (met 48 onzelfstandige wooneenheden met 24-uurszorg voor mensen met dementie en 29 reguliere seniorenappartementen) op een afstand van minder dan 2 kilometer van een bestaande geitenhouderij. Dat is niet gebeurd en daarom dient de gemeente dat nu alsnog te doen.

Onze gemeente vindt de realisering van het landgoed met woon(zorg)functie gewenst en beschouwt het gezondheidsrisico als aanvaardbaar met het oog op en onder de volgende omstandigheden:

- de ontwikkellocatie ligt *buiten* de ‘500 meter-contour’ (rondom de betreffende geitenhouderij) binnen welke contour het gezondheidsrisico het grootste is.
- de gemeente Nijkerk heeft evenals omliggende gemeenten een groot tekort aan woon(zorg)woningen. Het is ook schadelijk voor senioren indien ze geen geschikte woonzorgvoorziening kunnen vinden;
- het betreft een plan met een hoge ruimtelijke kwaliteit met veel groen. Het plan straalt rust uit, sociale veiligheid en er is sprake van beweegvriendelijkheid. Een dergelijke groene en rustige omgeving heeft een positief gezondheidseffect. Ook speelt ter plaatse geen andere milieuproblematiek.
- op de gronden gelegen tussen de geitenhouderij en de nieuwe woonfunctie bevinden zich enige bomenrijen en is (onder meer) een nieuwe bomenrij voorzien. Daarnaast komt de wind ter plaatse met name uit het zuidwesten. In de toekomst zou uit onderzoek kunnen blijken dat deze omstandigheden de negatieve gezondheidseffecten van een geitenhouderij reduceren.
- de gemeente draagt de ontwikkelaar op om actief informatie te vertrekken aan toekomstige bewoners. De gemeente verzoekt (desnoods meerdere malen) de ontwikkelaar en de betrokken makelaars hiervoor bewijs aan te leveren. Indien de gemeente dit niet ontvangt, gaat ze zelf over tot actieve informatieverstrekking. Dit doet ze via berichtgeving in de lokale kranten en via haar website;
- de provincie Gelderland wijst erop dat sprake is van een versnelde transitie in de veehouderij. De effecten zijn velerlei, maar betekenen in ieder geval dat behalve minder veehouderijen de impact van de resterende bedrijven op de omgeving drastisch zal verbeteren. Er is sprake van allerlei innovatieve ontwikkelingen die de emissie en immissie van aan gezondheid te relateren stoffen, zo niet geheel, dan toch in beduidende mate, zullen beperken.

Bronvermelding

- De Gelderlander, artikel getiteld “Brabantse gemeenten bouwen ruim 4000 huizen rond geitenstallen, ondanks verhoogd risico op longontsteking (3 juli 2025)”;
- Gemeente Bernheze: Website gemeente Bernheze, artikel getiteld “Gemeente Bernheze scherpt regels rondom bouwen bij geitenhouderijen aan (8 sept. 2025)”;
- Gemeente Breda: Beleidsdocument getiteld “Tijdelijk beleid bij ontwikkelingen nabij geitenhouderijen”;
- Gemeente Maasdriel: Website gemeente Maasdriel met daarop verwijzing naar bestemmingsplan ‘Rossum en Hurwenen herziening 2023, Hogeweg nabij 26’;
- Gemeente Tilburg, Partij voor de Dieren: Schriftelijke vragen: “Woningen nabij geitenhouderijen met gezondheidsrisico’s tot gevolg (Indiendatum 23 juli 2025, antwoorddatum 26 augustus 2025)”;
- Gezondheidsraad: Advies getiteld “Advies gezondheidsrisco’s rond veehouderijen 2025: deel 1 (3 juli 2025)”;
- GGD: Advies over realisering 77 woningen ter plaatse van Oosterdorpsstraat 174 Hoevelaken in nabijheid geitenhouderij;
- Hys &Co. Advocaten B.V.: Artikel getiteld “Geitenhouderijen en gezondheidsrisco’s: juridische aandachtspunten voor ontwikkellocaties (10 juli 2025)”;
- Nieuwe Oogst: Artikel genaamd “Provincie Noord-Brabant ongerust over nieuwbouw bij geitenhouderijen (3 juli 2025)”;
- RIVM: website RIVM “GGD-richtlijn medische milieukunde”.